

Lífriki

Breiðafjörður og eyjarnar eru kunnar fyrir óvenjumikið og fjölskrúðlegt lífríki, enda er hvergi á Íslandi að finna meiri fjölbreytileika búsvæða í fjöru og sjó. Þar eru miklir þörungaskógar og ríkulegt smádyralíf en lífaugi fjarðarins er ekki síst að þakka viðtattumiklu grunnsævi og miklum fjörum, þar sem m.a. má finna um 65% af klettafjörum og 40% af ílrum landsins. Þá er Breiðafjörður mikilvægt hrygningar- og uppeldissvæði fyrir margar tegundir sem mikilvægar eru fyrir íslenskt efna-hagslíf, s.s. þorsk, rækju, hörpuskel og hrognkelsi. Vistkerfi Breiðafjarðarsvæðisins er mikilvægt bæði á lands- og heimsvísu, t.d. fyrir fluga.

Gróður

Gróðurfar hefur aðeins verið kannað skipulega á 1-2% eyja í Breiðafirði en fundist hafa um 230 tegundir há-plantna, sem samsvarar um helmingi af náttúrulegri flóru landsins. Gróðurfarið er víða fjölbreytt en ýmsir eðlisþættir, s.s. stærð eyja, fjarlægð þeirra frá meginlandi, landslag, vatnsbúskapur og jarðvegur hafa töluverð áhrif á það. Mikil gróska er í sumum eyjanna á meðan aðrar eru fremur hrjóstrugar. Grasmóar og sjávarfittar eru meðal algengustu gróðurlenda en tún má finna á sumum eyjanna. Strandgróður svæðisins er oft gróskumikill. Tvær plöntutegundir sem finnast í

Breiðafjarðareyjum eru taldar í útrýmingarhættu í íslenskrí náttúru, samkvæmt vðlistu Náttúrufræðisstofnunar Íslands, en það eru flæðarþúli og fléttan músanafi. Aðrar tegundir svæðisins á vðlistu eru villilaukur, hrísastór, sandlæðingur, stefánssól, þyrnirós og eggvíðblaðka.

Myndir

Lífriki Breiðafjarðar er óvenjumikið og fjölskrúðlegt, ekki síst í fjörinni. Um 65% af klettafjörum landsins eru víð fjörðinn.

Fjórufari er sums staðar áberandi víð fjörum. Um helmingur íslenskra háplöntutegunda hefur fundist í Breiðafjarðareyjum.

Ungur haförn. Höfuðríki amarsstofnsins er víð Breiðafjörð, en þar er að finna um 70% íslenskra arna.

Landselr kæpa víð Breiðafjörð en áætlað er að um fimmtungur íslensku stofnsins haldi þar til.

Fuglar

Breiðafjörður er meðal þýðingarmestu svæða landsins fyrir fuglalíf. Um helmingur íslenskra fuglategunda, eða 37, verpir reglulega á svæðinu en nokkrar tegundir til viðbótar óreglulega. Sjöfuglar eru einkennisfuglar svæðisins og er fjöldi einstaklinga mestur hjó lunda en svæðingur er næstflestr. Fýli, dílaskarfur, toppskarfur, rita, hvítmáfur, svartbakur, kría og teista eru einnig mjög áberandi tegundir en grágæs, stökkönd, tjaldur, sandlóa, steikur, hrossagakur, þúfttillingur, marlueria og snjóttillingur eru einnig nokkuð algengir fuglar á svæðinu. Meðal sjaldgæfra tegunda á landsvísu eru þórshani og haförn.

Toppskarfur verpir nánast eingöngu á Breiðafirði og um 90% dílaskara verpa víð fjörðinn. Svæðið er sömuleiðis það mikilvægasta fyrir íslensku hafarnarstofninn en um 70% amarpára hafast þar víð. Ísland er víð suðurmörk útbreiddlu þórshanans en fáein þór tegundarinnar verpa hérlandis og er eitt mikilvægasta varpsvæði víð Breiðafjörð.

Breiðafjörður er ekki aðeins mikilvægur fyrir varpfugla því vor og haust eiga margæsir, rauðbrýstingar og tilluru leið um svæðið og safna orku fyrir krefjandi far milli vetrarstöðva í Evrópu og varpstöðva á norðanverðu Grænlandi og í Kanada. Að auki má nefna að stórir hópar grágæsa og álfta fella fjaðrir á svæðinu síðsumars.

Spendýr

Selir eru algengir í Breiðafirði og mikilvægur þáttur í lífríkinu. Báðar íslensku tegundirnar kæpa á svæðinu en áætlað er að 15-20% landselstofsins og um helmingur útselstofsins haldi sig víð Breiðafjörð.

Hvalir eru fjölr í Breiðafirði en smáhveli eins og hnisa og hnýðingur eru líklega algengustu tegundir. Þó má einnig oft sjá háhyrninga og hrefnur, sérstaklega á utanverðum firðinum. Á Breiðafirði hafa sést 9 af þeim 20 hvalategundum sem sést hafa víð Ísland.

Víð Breiðafjörð finnast hagamýs, minkur og refur en húsamýs eru afar sjaldgæfar. Hagamýs finnast víðast hvar á meginlandinu og í mörgum eyjum, þangað sem þær hafa líkast til borist með mannum eða á ís. Minkar komu fyrst út í Breiðafjarðareyjar árið 1948, í Brokey. Um 1965 voru þeir örðir nokkuð algengir allt umhverfis fjörðinn. Þeir syntu einnig út í eyjarnar og hafa fundist í flestum eyjum, m.a. Oddbjarnarskeri (nyrðra), sem er eins langt frá landi og komist verður í Breiðafjarðareyjum. Nú veiðast fáein hundruð minka í eyjunum árlega en þeir eru veiddir til að vernda fuglalíf. Refir hafa ekki verið með greni í eyjum en sjást þó stundum í eyjum næst landi. Þeir sækja sér gjarnan fæðu í fjöruna og eru því nokkuð algengir umhverfis fjörðinn.

Landnýting og búseta

Breiðafjörður hefur löngum verið Íslendingum mikilvæg matarkista og þangað leitaði fólk oft þegar brengdi að í öðrum sveitum. Fyrr á öldum voru Breiðfjörðingar almennt efnaði en aðrir Íslendingar en helstu auðvæði þeirra voru afurir náttúrunnar á svæðinu. Að auki hafði eyjabýggðin þann kost í för með sér að vegna þess að tiltölulega fjötleigt var að ferðast um á báti, voru samgöngur þar betri en annars staðar áður en bíllinn kom til. Vegna mikilla sjávarfallastrauma voru aðstæður til sjóferða oft frábrugðnar því sem annars staðar gerist. Til merkis um það þróaðist breiðfirski bátalag, sem einkennist m.a. af bognu stefni, léttleika og ávolum fornum, auk þess sem skreyting kjalar, stefnis og banda er með sama hætti og tíðkaðist á vikingatímum. Almenn bókaeign var jafnan í meira lagi víð Breiðafjörð og seint á 18. öld var fyrsta prentsmíða landsins stofnsett í Hrappsey. Flatey var miðstöð verslunar- og menningarlífs víð Breiðafjörð um miðja 19. öld.

Hlunnindabúskapur eyjabænda er fyrir löngu landskunnur. Þar nýttu menn einkum fisk, sel og fugl. Fiskur, einkum flatfiskar, hrognkelsi, þorskur, ýsa og skata, var aðalfeði Breiðfirðinga en helstu verstöðvar svæðisins voru í Oddbjarnarskeri, Bjarneyjum og Hóskuldsey. Þvíðu allt að 200 manns vor og haust í

Oddbjarnarskeri en í byrjun 18. aldar voru líklega um 300 manns á vertíð í stærstu verstöðinni, Bjarneyjum. Selveiðar hafa löngum verið eyjabændum mikilvæg hlunnindi, þótt mjög hafi dregið úr nýtingu sels hin síðari ár. Fyrrum var kjótsins neytt, spikið ýmist borðað eða brætt og notað sem ljósgjafi en skinnin voru nýtt í klæði og skó. Mjög hefur dregið úr þessari nýtingu. Nýttjar af fuglum hafa verið þrenns konar: Fuglategja, eggjategja og dúntegja. Svartfugl, lundi, rita, teista, svartbakur og skarfur voru helst teknir en egg fleiri tegunda voru nýtt. Breiðafjörður hefur lengi verið vaggja æðaræktar á Íslandi og má ætla að dúntegja

Myndir

Báturinn Svanur í Skáleyjum hefur svokallað breiðfirskt bátalag. Hann var smíðaður árið 1907 í Hvallítrum en gerður upp í kringum 1980. Hann er heillegasta östak af breiðfirskum áttarungi sem enn er í notkun. Líðsmýnd: Náttúrufræðistofnun.

Í Flatey er að finna einn best varðveitta byggðakjarna landsins og merka sjóvarnarskaða.

Æðarkolla á hreðri. Rík hefur fyrir nýttun æðarðis víð Breiðafjörð og þaðan kemur um þrjúungur landsframleiðslunnar.

Fræðsýstkinu lund og teista eru meðal einkennisfugla Breiðafjarðar.

víð Breiðafjörð nemi allt að þrjúungu af heildardúntekju landsins.

Meðal annarra afurða Breiðafjarðar sem nýttar hafa verið eru skellifiskur, einkum kræklingur og hörpuskel, sól og aðrir þörungar sem víða voru tínd til matar og áftafjaðrir sem tíndar voru síðsumars allt fram til fyrri heilfarjaldar og m.a. notaðar í fjaðrapenna.

Auk hlunnindabúskaparins stauðu Breiðfirðingar hefðbundinn landbúnað með sauðvæði og kýr. Meðal hörlum þjóðfélagsbreytingum eftir seinni heilfarjaldina varð búseta í eyjunum ekki lengur eins eftirsótt og áður og nú er heilfarbúseta aðeins í tveimur eyjum, Flatey og Skáleyjum, þótt margar eyjar séu áfram nýttjaðar.

Landbúnaður og sjávarútvegur eru enn höfðu atvinnugreinar víð Breiðafjörð. Ferðaþjónusta er þó vaxandi grein en til að ferðast um eyjar Breiðafjarðar er nauðsynlegt að fara um á báti. Meðal annars þess vegna dregur Flatey til sín flesta ferðamenn, því þvjan Baldur kemur þar víð á áætlaningsglingum sínum fyrir Breiðafjörð. Í Flatey er að finna einn best varðveitta byggðakjarna landsins og merka sögu alla frá landnámi þrjúna mjóbens. Klaustur var í eyinni frá árinu 1172 og Flateyjarbórk, mer heimild um Noregskonungu, var varðveitt þar um skeið. Uppbygging ferðaþjónustu víð Breiðafjörð hefur verið nokkur, sem þakka má fjölbreytilegu framboði af útivist á svæðinu. Má t.d.

komast í hvalaskoðun á Ólafsvík og náttúruskoðun um eyjar víð mynni Hvammsfjarðar frá Stykkishólmi, auk úrvás göngu-, kajak- og hestaferða. Margir gisti- og veitingastaðir eru umhverfis fjörðinn.

Verndun

Lög um vernd Breiðafjarðar voru sett árið 1995 og sama ár var skipað í Breiðafjarðarnefnd. Tilgangur laganna er að stuðla að verndun Breiðafjarðar, einkum landslags, jarðmyndana, lífríkis og menningarmínja. Ákvæði laganna taka til allra eyja, hólma og skerja á Breiðafirði ásamt fjörum í innri hluta fjarðarins, sem markast af línu dreginni frá Ytranesi á Barðaströnd víð fjörðinn norðanverðan í Hagadráppsker í Oddbjarnarsker, Staglei og Hóskuldsey í Vallabjarg að sunnanverðu. Umhverfisráðherra fer með stjórna mála er varða vernd Breiðafjarðar en Breiðafjarðarnefnd er umhverfisráðherra til ráðgjafa. Nefndin hefur látið gera verndarættun þar sem fram kemur hvernig skuli náð þeim markmiðum sem sett voru með vernd svæðisins.

Breiðafjörður er á norrænum lista yfir strand-svæði á Norðurlöndum sem mikilvæg er að vernda og á evrópskum lista yfir 32 sjávarsvæði þar sem hentugt og æskilegt er að stunda rannsóknir á líffræðilegum fjölbreytileika.